

TRI PISMA MARTINA HEIDEGGRA KARLU LÖWITHU*

Dragi gospod Löwith!*

19. avgust 1921

99

V Vašem pismu gre za dvoje: 1.) za zagovor Vas samih, 2.) za »pravilno« interpretacijo »moje filozofije«. Pred enim letom sem Vam iz Meßkircha pisal, kaj pogrešam; in isto sem rekel Beckerju¹ (s kakim drugim človekom

*Tri pisma Martina Heideggra Karlu Löwithu, ki jih tu ponatiskujemo, z dne 19. avgusta 1921, 20. avgusta 1927 in 18. julija 1937, spadajo, najrazličneje gledano, k najpomembnejšim iz korespondence, ki ni popolnoma ohranjena. Obe najprej omenjeni pismi spadata v čas pred promocijo (27. 4. 1922) in habilitacijo (30. 6. 1928), ki je bil za Löwitha odločilen. Heidegger ima za podlago razmisleka razmerja učitelj-učenec končni verziji disertacije in habilitacije in pojasnjuje motive, faktične predpostavke in temeljne postavke svojega mišljenja. Ne glede na stvarno-filozofske difference in nesporazume ki ga silijo, da razjasni svoj lastni zastavek, Heidegger opogumlja učenca h kritični samostojnosti tudi do učitelja in sprejme Löwithovo habilitacijo. Pismo z 18. julija 1937 kaže, da je odnos med Heideggrom in Löwithom – sicer sporen v svojem poteku in izidu – prestal razgovor o Heideggrovem policičnem angažmaju, ki je potekal med Heideggrovim obiskom v Rimu v začetku aprila 1936.

Hartmut Tietjen

Decembra 1989

¹ Oskar Becker, filozof in matematik (5. 9. 1889–13. 11. 1964). Promoviral v Leipzigu 1914, habilitacija v Freiburgu i. Br. 1922. Husserlov asistent za Martinom Heideggrom 1923; izredni

ne bi *nikoli* govoril o tem), le zaradi motiviranja: tendirate k temu, da na univerzi pridete do »doktorja«. Vseeno je, kako naziv ocenjujete, kako to počno drugi, itd., jaz jemljem stvar *tako* resno, kot jo *pred samim sabo moram*.

Do katere mere je *ta* tendenca v eksistencialni sovisnosti z Vašo (popolnoma jo dopuščam) držo do »znanstvene filozofije« (o tej kasneje), o tem ne smem soditi. Jemati Vas moram tako, kakor se mi dajete – s čimer ne pravim, da sem Vas primarno in pravzaprav kdajkoli imel za mojega »doktoranta«. Glede znanstvenega dela je zame (ker me za Vas bolj skrbi kot za koga drugega) *določeno* vodstvo obveza. Pa tudi »znanstveni odnos do življenja« je drugačen kot pri »znanostih«. Primarno in izolirano mi sploh ni do kake definicije filozofije – temveč le kolikor spada k eksistencialni interpretaciji faktičnosti.

Diskusija o pojmu filozofije v tem razkrojenem smislu je nesmiselna – se pravi, tudi razpravljanje o »znanstvenosti«.

100 Zdaj moram spregovoriti o sebi samem.

Najprej je diskutabilna temeljna napaka, da me Vi in Becker (hipotetično ali pa ne) merita z merili kot Nietzscheja, Kierkegaarda, Schelerja in druge ustvarjalne in globoke filozofe. Nič nimam proti – a potem je treba reči, da nisem filozof. Ne umišljam si, da sploh počnem kaj podobnega; to sploh ni moj namen.

Počnem pač, kar moram in kar imam za nujno, in to počnem, kot pač zmorem; svojega filozofskega dela ne friziram za kulturne naloge za »skupni danes«. Tudi nimam Kierkegaardove tendence.

Delam konkretno faktično iz mojega »jaz sem« – iz mojega duhovnega,

profesor v Freiburgu, redni profesor v Bonnu 1931. *Matematična eksistenca*. Raziskave o logiki in ontologiji matematičnih fenomenov (Mathematische Existenz. Untersuchungen zur Logik und Ontologie mathematischer Phänomene). – V: Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung. Halle 8 (1927), 441–809.

nasploh faktičnega porekla – miljeja, življenskega sovisja, iz tega, kar mi je dostopno kot življenjska izkušnja, v kateri živim. Ta faktičnost kot eksistencialna ni zgolj 'slepo bivanje'; to se tudi nahaja v njej, kar pomeni, da živim – ta »moram«, o katerem ne govorimo. S *faktičnostjo-tako-biti* [*Soseins-Faktizität*], s historičnim, pesti eksistiranje; to pa pomeni: živim v notranjih obveznostih moje faktičnosti in to tako radikalno, kot jo razumem. – K tej moji faktičnosti spada – kar omenjam na kratko –, da sem »krščanski *teolog*«. V tem je določena radikalna skrb za samega sebe [*Selbstbekümmung*], določena radikalna znanstvenost – v *faktičnosti* stroga predmetnost; v tem je »duhovno zgodovinska« historična zavest, – in to sem v življenjskem sovisju *univerze*.

»Filozofiranje« je zgolj faktično eksistencialno povezano z univerzo, tj., ne trdim, da obstaja filozofija le *tu*, temveč da ima filozofiranje ravno zaradi svojega eksistencialnega temeljnega smisla na univerzi svojo lastno faktičnost izvrševanja, s tem svojo mejo in omejitve.

To pa ne izključuje, da lahko iz univerze pride »velik filozof«, ustvarjalen, in ne izključuje, da filozofiranje na univerzi ni nič drugega kot *pseudo znanost*, ne filozofija ne znanost. Kaj potemtakem univerzitetna filozofija je, lahko dokažemo le z svojim življenjem.

101

Torej se sploh ne da preveriti, kdo od Vaju dveh me razume prav – na čigavo stran spadam; kar pravim, ni gnilo posredovanje, nasprotno: Vi in Becker sta mi enako *oddaljena* – le v različnih smereh. Vedno mi je bilo jasno, da krščanstvo sprejemate tako pičlo kot Becker, nikoli Vas nisem razumel tako, da bi bilo za Vas pomembno, da tu pride do strinjanja – na Vas sem poskušal prav tako malo vplivati kot na Beckerja. Obadva imata na meni nekaj drugega za bistveno – česar pa ne ločujem – in kar spet ni tako, da je uravnoteženo: znanstveno, teoretično pojmovno raziskujoče in lastno življenje. Bistven način eksistencialne artikulacije moje faktičnosti je znanstveno raziskovanje – tako, kot ga izvršujem. Pri tem pa zame nikoli ni motiv in cilj filozofiranja povečati sestoj objektivnih resnic, ker je objektiviteta filozofije – kakor razumem jaz in po čemer se faktično ravnam – nekaj lastnega. To pa ne izključuje – prej je zame v smislu mojega eksistiranja –: najstrožje

predmetosti eksplikacije. Predmetna strogost ne zadeva nobene stvari – temveč historično faktičnost.

Raziskovanje lahko poudarim, a v principialno drugi smeri skrbi [Bekümmernungsrichtung] zanj kot Becker. Zame je oseba odločilno bistvena, toda v možnostih izvedbe, ki so mi, odkrito rečeno, zgolj na razpolago, brez namere po ustvarjalnosti, torej z nevarnostjo, da, gledano na vélike, mlatim prazno slamo, tudi če jo sam iz sebe resnično mlatim. Da tudi to pogosto odpove, vem vse preveč dobro.

Rad verjamem, da načina [das Wie] mojega filozofiranja ne morete združiti s »teoretično« smerjo skrbi. Ta stik ni tema teoretičnega od-/namotavanja.* Mojega »jaz sem« ne morem narediti drugače, temveč ga lahko le tako zajamem in sem.

102 Tudi v destrukciji nočem in ne sanjam kake objektivitete-na sebi; lastna faktičnost je – če hočete – »potisnjena pod tepih«. Gre le zato, ali da več neka vse razumevajoča navidezna-ne-osebnost, kot štartanje na reči, ker res moraš *sam biti zraven*, drugače ni to nobeno poprijetje. Potem si enostransko dogmatsko objektivni, filozofsko pa vendarle »absolutno« *predmetnostno strog*.

II.

Jaspers mi je pisal, da sem mu večkrat storil krivico.² Moj odgovor: Husserl in drugi so to tudi konstatirali – zame je to le znamenje, da sem vsaj *poskusil* poprijeti, namesto da bi rezultate knjige imaginarno registriral v imaginarni zakladnici znanja.

* V originalu: »Dieses Zusammen ist kein Thema der theoretischen Aufwicklung.«

² Heideggrova kritična recenzija Jaspersove *Psihologije svetovnih nazorov* (Psychologie der Weltanschauungen), katere Heidegger takrat ni objavil. Primerjaj Jaspersovo pismo, 1. 8. 1921: »Potem pa bi rad govoril z Vami o kritiki, ki sem jo zdaj natančno prebral... Nekaj sodb se mi je zdelo nepravilnih.« Primerjaj še Heideggrov odgovor Jaspersu 5.8. 1921: »Da sem Vam večkrat storil krivico, je rekel tudi Huserl; zame je to dokaz, da sem vsaj *poskusil* poprijeti.«

Gre le za to, da vsak počne, kar zmore; končno sodeluje pri delovanju – nereflektirano –, tudi če ima popolnoma reflektirano »filozofijo«.

Morda sem manj objektiven kot Vi. Vi ste, kolikor take etikete kaj povedo, *objektivni* realist; jaz, nasprotno *dogmatični* subjektivni relativist, tj., uveljavim svojo »pozicijo« – in sem »nepravičen« do drugih v spoznanju, da sem sam »relativen«. Vendar me to tolmačenje sploh ne zanima, v zgodovino filozofije ne želim vpeljati nobene nove smeri.

Kar hočem pri poučevanju na univerzi, je: da ljudje *poprimejo*. Stare univerze ni moč premagati s tem, da smešiš »intelektualizem« okostenelih docentov in se čutiš bogatejši, bolj živ in globok od takih individuov, temveč tako, da se vrneš v izvore izvajanja preživelega v sedanji faktičnosti in se odločiš pri samem sebi, kaj zmoreš. Kaj bo – bomo čez 50 let še imeli univerze –, kdo ve – noben inštitut ni za večno. Toda eno imamo v roki, če se mučimo z razpoloženji in razmišljamo o pra-kulturah, ali pa se *žrtvujemo* in spet najdemo nazaj v *eksistencialno* omejitve faktičnosti, namesto da odmislimo sebe ob programih in univerzalnih problemih. Večini mladih ljudi gre danes vse preveč dobro – predvsem duhovno; vse se jim nudi in to prezgodaj – potovanja, literatura, umetnost, itd. Nikomur ne bi želel mojih študijskih let, nikoli pa jih ne bi hotel zamenjati.

Niste me razumeli narobe, toda *nečesa* ne razumete, kot ste sami dobro formulirali; na to lahko odgovorim le: ne morem drugače, ne da bi se odpovedal samemu sebi. To *Vam* bo, mislim, zadostovalo.

Becker me je razumel narobe, ker je nekaj *izolirano* razumel preveč *dobro*. Oboje je nepomembno. Odločilno pa je le eno: da se razumeva toliko, da za vsakogar od naju velja, da bi vsak radikalno zastavil poslednje, kar in kakor vsak razume tisto *unum necessarium*. Po »sistemu«, »nauku«, »poziciji« sva morda daleč vsaksebi – vendar pa sva *skupaj* tako, kakor so lahko ljudje edinole skupaj: v eksistenci.

Dobro je, da ste bili razdraženi in ste si v pismu dali duška. Pripomnil bi le eno: da me glede na jasnost, s katero me interpretirate in merite, jemljete še vse preveč resno.

Sami se morate odločiti, kako Vam »škodujem« ali koristim.

Ne znam z ljudmi. In »vodstvo« je vedno nerodno; nič Vam nimam povedati; kar sem Beckerju pripomnil o Vas, ste *enkrat* že slišali od mene, resda ne direktno, saj ste se spontano branili.

Boste v nedeljo zvečer prišli z Beckerjem?

Prisrčen pozdrav

Vaš

Martin Heidegger

Dragi gospod Löwith!

Todtnauberg, 20. avgust 1927

104 Dobil sem Vaša tri pisma,³ zanje se Vam zahvaljujem. V prvih dneh avgusta Vam nisem odgovoril, ker sem hotel do konca prebrati Vaše delo. Bilo je v mojem zaboju s knjigami, ki je bil kot tovarna pošiljka 10 dni na poti. Vmes me je Husserl prosil, naj pridem v Freiburg, kjer sem bil daljši čas. Nekaj dni sem spet doma in moram prebrati le še del Vašega dela.

Kot habilitacijo ga sprejemam. Glede na prvi osnutek je bistveno spremenjeno, tako po nivoju zastavitve vprašanja kot tudi po preglednosti zgradbe in jezikovne predstavitve.

Ali se stvarno [sachlich] z menoj strinjate ali ne, zame ni gledišče za sprejem ali nesprejem; tudi ne, ali ste moje delo razumeli v vseh načelnih nalogah ali ne. Da ste si na nekaterih mestih olajšali kritiko in podcenjevali težavnost problemov in njihovih predpostavk, sem, v Vašem interesu, pripomnil zgolj v robnih zapisih.

³ Pisma Karla Löwitha Martinu Heideggeru z 2., 10. in 17. avgusta 1927.

Skriti napadi in superiorne pikre pripombe spadajo k razpoloženju, v katerem obelodanjaš prve stvari. Po kakem desetletju se take geste umire, pod pogojem, da si sposoben vso okrepljeno strast usmeriti v *gotovo strugo enega razburkanega življenjskega dela*.

Fakulteti bom stvar predstavil kolikor mogoče hitro. Nadaljnji potek zavisi od tega, ali je prosto mesto zasedeno in če je habilitiranje Freiliga⁴ končano. Medtem se je, ob zadnji stvari, razpasla močna opozicija, tako da Jaensch⁵ zadeve ni opravil tako hitro, kot je prvotno nameraval. Upa, da bo stvar potisnil skoz s pomočjo Mahnkeja,⁶ »šolnika«; jaz sem se, ker o stvari ne vem nič, ne o psihologiji, niti o pedagogiki, z ozirom na Vašo zadevo, odločil za nevtralnost, kar sicer ni po mojem okusu. V kravje kupčije se seveda ne bom spuščal. Kolikor sem sondiral, ne verjamem, da morava računati z resnim odporom. Jaenscha bo sicer postalo strah, ko bo opazil, da se »tudi« Vi ukvarjate z antropologijo in si bo zadevo razlagal tako, da sem Vas jaz poslal proti njemu. Možno je, da bo, ko bo habilitiranje steklo, Hartmann deloval pri svojih prijateljih zoper njega.

105

Toda to so stvari, ki Vas ne smejo resno vznemiriti. Dobro boste storili, če boste že razmislili o temah poskusnega predavanja na fakulteti in javnega nastopnega predavanja.

Ali je prišlo do poziva za prosto mesto, ne vem, ker sem v nedeljo takoj odpotoval in od takrat iz Marburga nisem slišal nič. Ob pozdravnem večeru so prominentni gospodje in njihov privesek prišli precej pozno. Razvilo se

⁴ Heinrich Freiling: promoviral 1923 pri Erichu Jaenschu v Marburgu z delom: *O prostorski zaznavi mladostnikov v eidetski fazi razvoja* (Über die räumliche Wahrnehmung der Jugendlichen in der eidetischen Entwicklungsphase). – V: *Zeitschrift für Sinnespsychologie*. Leipzig 55 (1923).

⁵ Erich Rudolf Jaensch, roj. 1883, v Breslauu. Privatni docent v Straßburgu 1911, izredni profesor v Halleju 1912, profesor za psihologijo v Marburgu 1913. *K analizi vidnih zaznav* (Zur Analyse der Gesichtswahrnehmungen), 1909; *O zaznavi prostora* (Über die Wahrnehmung des Raumes), 1911; *O zgradbi zaznavnega sveta in njegovi strukturi v mladih letih* (Über den Aufbau der Wahrnehmungswelt und ihre Strukturen im Jugendalter), 1923.

⁶ Dietrich Mahnke (1884–1939). Dr. phil. Freiburg 1922, 1929. priv.-doc. prav tu. Husserlov učenec; redni profesor v Marburgu 1927. Izstopil iz šolništva.

je – *sit venia verbo* – tako ... plazenje okoli ministra⁷ in Schmidt-Otta,⁸ da se mi je vse skupaj gabilo. Drug dan sem tičal od devetih zjutraj do štirih popoldne v talarju. Psihični napor bi bil lahko prenesel; hujši je bil duševni. Sramota, koliko banalnosti in barbastva. Kar je v dveh naslednji dneh sledilo, je bilo verjetno še huje.

Za korak, ki si ga drznete s habilitacijo, si morate biti na jasnem. Prenesti moraš, da te pohodijo in čakati moraš znati. Še zlasti danes je vse skupaj igra sreče. Da je Natorp posebej cenil mojega Duns Scotusa,⁹ da je bilo moja freiburško poučevanje učinkovito in da so me gledali kot nenevarnega mladeniča, so naključja. Danes me verjetno nikoli ne bi imenovali. Kdor kaj hoče, bo vedno sporen; posledica je, da padeš skoz. Da končujem svoje dni v Marburgu, pa tudi ni največja nesreča. Za Vas je nadaljnje vprašanje, ali Vam je znanost tako osrednja, da se boste udejnovali za univerzo, ali pa se boste v Vašem delu privedli pred konsekvence, kot jih je potegnil Nietzsche.

106 O Vašem delu se pogovarjajva ustno; ne obvladam ga še dovolj. –

V zadevi Plessner¹⁰ vem le za ta nasvet: takoj, brez vsake pripombe zahtevajte manuskript nazaj. Najraje bi obenem razglasil moj izstop iz širše redakcije.¹¹ V Vašem interesu se temu odrekam do [časa] po Vaši habilitaciji.

⁷ Carl Heinrich Becker, orientalist in pruski politik (1876–1932). Profesor v Heidelbergu, Hamburgu, Bonnu in Berlinu. Od 1916 v pruskem kulturnem ministrstvu, 1921 in 1925–1930 pruski kulturni minister.

⁸ Friedrich Schmidt-Ott, dr. jur., dr. theol., phil et med. h.c., dr. ing. e.h., pruski kulturni politik (1860–1956). Od 1895 v pruskem kulturnem ministrstvu, 1917/18 kulturni minister; 1920 ustanovil *Skupnost nemške znanosti v stiski* (Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft), katere predsednik je bil do 1934.

⁹ Heideggrova habilitacija: *Nauk Duns Scotusa o kategorijah in pomenu* (Die Kategorien- und Bedeutungslehre des Duns Scotus), prva objava: J. C. B. Mohr (Pauk Siebeck), Tübingen 1916.

¹⁰ Helmuth Plessner, roj. 4. 9. 1892 v Wiesbadnu. Promocija 1916, habilitacija v Kölnu 1920; tam izredni profesor 1926–1933, potem v Gronigenu (Holandija); 1946 redni profesor v Göttingenu.

¹¹ *Philosophischer Anzeiger*, Zeitschrift für Zusammenarbeit von Philosophie und Einzelwissenschaft. Izdajatelj Helmuth Plessner. – Plessner je časopis izdajal »v povezavi« z mnogimi filozofi, med drugimi tudi: Nicolai Hartmann in Martin Heidegger.

Drugače bi se Hartmann,¹² kot ga poznam, maščeval s tem, da Vam bi v Marburgu, morda celo prek Jaenscha, metal polena pod noge. Kölnska recenzija je priznalo le zaletavanje v »učitelja«, kar ima v Kölnu globoke tendence. Za take reči ima človek koš za smeti. –

Na kratko bi rad odgovoril na to, kar pišete o problemu ontičnega fundiranja filozofije kot ontologije: najprej, sam sem stalno, skoraj do enoličnosti, ponavljal: *enakoizvirnost* eksistence, vrženosti in zapadanja, in temu ustrezno sem razvil *bit* tubiti kot skrb. »Nastavek« fundamentalne ontologije ni teh prvih 10 strani, temveč *celotna* razprava. Vseeno pravim: analitika tubiti je eksistencialna, torej izvedena od eksistence sem in sicer zato, ker »pripravljajoča« analitika tubiti (*ne* ontološka antropologija!) cilja edinole na razjasnjenje tubiti pripadajočega razumetja biti. To *razumevanje* je treba eksplicirati iz tubiti. Vprašanje je: kje in kako zadobim horizont za interpretacijo *tega razumevanja*. Razumevanje pa karakterizira eksistenco; zato je eksistencialnost [das Existenciale] vsebinsko in metodično centralna, ampak tako, da obenem izstopi *ta »celotnost« temeljne strukture tubiti*. »Narava« človeka vendarle ni nekaj za sebe in na »duha« prilepljenega. Vprašanje je: obstoji možnost, da dobimo iz *narave* temelj in vodilo za *pojmovno* interpretacijo tubiti, ali pa od »duha« – ali pa od nobenega od obeh, temveč izvirno iz »*celostnosti*« bitnega ustroja, v kateri ima, v »*pojmovni*« nameri, *eksistencialnost prednost za možnost ontologije nasploh*. Antropološko interpretacijo je moč izvršiti kot *ontološko* šele na temelju pojasnjene ontološke problematike nasploh. Beckerjeva zastavitev problema je zato v mojih očeh groteskna in filozofsko nemogoča. Problematizirati matematično »eksistenco« in obenem oznanjati, da razlika med ontičnim in ontološkim ni bistvena in centralna, to vendar pomeni: ne vedeti, kaj počneš in hočeš.

107

Kar pričakujem, seveda ni »uporaba« mojih raziskav, marveč samostojna

¹² Nicolai Hartmann, 1882–1950. Dr. fil. Marburg 1907, habilitiral tudi tam 1908; izredni profesor v Marburgu 1920. Ordinarij v Marburgu 1922, Kölnu 1925, Berlinu 1931, Göttingenu 1945. *Osnovne poteze metafizike spoznanja* (Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis), Berlin 1921, *Etika* (Ethik), Berlin 1926, *O zasnovanju ontologije* (Zur Grundlegung der Ontologie), Berlin 1935, *Filozofija narave* (Philosophie der Natur), Berlin 1950.

načelna ekspozicija matematičnega eksistenčnega problema iz tega, *kar ima Becker za fundament filozofije*. A o tem ni govora, temveč je bila moja zastavitev vprašanja potisnjena na popolnoma napačno raven.

Tudi jaz sem prepričan, da je mogoče fundirati ontologijo le ontično, in verjamem: tega dosedaj ni pred mano eksplicitno videl in izrekel nihče. Toda ontično fundiranje ne pomeni pokazati in zvajati na kako *poljubno* ontično, temveč bo temelj za *ontologijo* najden le tako, da veš, kaj ta sama je in jo potem kot tako pustiš, da se pokonča sama.* Problemi faktičnosti zame obstajajo, prav tako kot v freiburških začetkih – le mnogo radikalneje in zdaj v *perspektivah*, ki so bile zame vodilne tudi v Freiburgu. Da sem se stalno ukvarjal z Dunsom Scotusom in srednjim vekom in potem nazaj z Aristotelom, ni slučaj. In dela ni mogoče soditi po tem, kar se je ravno kar reklo na predavanju ali vajah. Pred tem sem moral ekstremno štartati na *faktično*, da sem *faktičnost* sploh zadobil kot problem. Formalna naznaka, kritika običajnega nauka o aprioriju, formaliziranje in podobno, vse je zame še vedno tu, četudi zdaj o tem ne govorim. Odkrito priznam, da se za moj razvoj ne zanimam, a če je omenjen, potem se ga ne sme na hitro sestaviti iz vrste predavanj in tega, kar je tam zgolj sporočeno. Ta pogled je kratke sape, za nazaj in naprej pozablja centralne perspektive in pobude.

»Kar bi kdo rad razumel pod razumljivostjo, o tem ni mogoče teoretično od-ločati.«¹³ Gotovo – a vprašanje ostaja, *ali* je ta psihoanaliza filozofiranja, *ontič-no-psihološko* pojasnilo *faktičnega filozofiranja* samo že *filozofija*, ali pa je in mora biti nekaj drugega, da psihoanalitično vprašanje *sploh ima kak smisel*.

Za produktivno spoznanje stvari in zastavitev problema take analize sploh nič ne prinesejo, zadržujejo in zgolj zamotavajo, učvrščujejo komplekse.

*V originalu: »Aber ontische Fundierung heißt nicht, *beliebig* auf ein Ontisches hinweisen und zurückgehen, sondern der Grund wird nur gefunden *für die Ontologie* so, daß man weiß, was diese selbst ist und sie dann als solche sich zugrunderichten läßt.«

¹³ Citat iz Löwithovega pisma z dne 2. 8. 1927.

Če pa že tako Becker kot Vi polemizirate proti meni v smislu pobijanja subjektivizma, moram priznati, da sta tako Becker kot tudi Vi značajsko mnogo »subjektivnejša«, mnogo bolj in intenzivneje zaposlena s sabo kot jaz, da sta »sožitje« in »neoptično« ravno obče, za vaju oba pogojena skrajno subjektivno. Gre le za videz, če verjamete, da mislite »objektivneje«.

Ontično sicer navajate navidez nekaj objektivnejšega kot »eksistenco« in vseeno ne zmorete – vsaj sledeč dosedanjemu –, *ontološko* dobiti in fundirati univerzalne orientacije, ki omogoča stopiti v centralno komunikacijo z dosedajno filozofijo, po kateri stremim jaz.

Že od davna sem se prav *malo* zanimal za psihoanalizo, iz tega razloga, ker se mi ni zdela dovolj relevantna *načelno* filozofsko, glede centralnih problemov. Becker in Vi pa sta že od začetka mojo hermenevtiko faktičnosti prikrojila psihološko in moje delo potisnila v perspektive, v katerih se ni nikoli gibalo.

Vaše *razmerje do mene!* se je lahko zato spremenilo le z *Vaše strani* in očitno se je spremenilo od trenutka, ko ste opazili, da moje *delo!* ne teče v smeri, ki jo pričakujete Vi, iz Vaše ontične interpretacije.

109

Osebnostno do Vas nisem drugače nastrojen kot prej, ne glede na to, kakšne razlikosti je *obelodanil* obojestranski razvoj *dela!* Toda to je zame še od davna le razlog več, da *počakam* brez pritiska in novačenja, če boste *še zanesljiveje* našli pot iz *utrjenega stališča* Vašega lastnega dela in eksistence k *dejanskemu prijateljstvu*.

»Krogi« ne pomenijo prijateljstva, kar se kaže že po tem, da se jih nekega dne zasitiš.

Prijateljski pozdrav od

Vašega Martina Heideggra

Luč v moji sobi je odpovedala, tako da sem moral pisati skoraj v temi.

Dragi gospod Löwith!

Todtnauberg, 18. julij 1937

Zahvaljujem se Vam za Vaše pismo. Strinjam se s prevodom v japonščino;¹⁴ založba prav tako. Ta čas bo pri Gallimardu¹⁵ izšel tudi francoski prevod, v zbirki mojih prevedenih spisov, pod naslovom *Qu'est ce que le métaphysique?*

Natisnjenega italijanskega prevoda še nisem videl.

Vaših knjig še nisem mogel brati, ker sem v zadnjih mesecih zelo zbrano bral, kar sem sam napisal.

Upam pa, da Vam bom kmalu lahko v miru in obširno pisal.

Hölderlin¹⁶ ima že tretjo nespremenjeno izdajo.

Veseli me, da sta se Vi in Vaša žena dobro vživeli in da ste našli stalno in donosno nalogo.

110

konec manjka*

Prevedel Aleš Košar

¹⁴ *Martin Heidegger: Hölderlin in bistvo pesništva* (Hölderlin und das Wesen der Dichtung). Rimsko predavanje, dne 2. aprila 1936. Predavanje je izšlo v japonskem prevodu Shinjija Saita avgusta 1937. V: Bunka IV, 8. Cesarska univerza Tohoku, 111 – 132. Kot samostojna publikacija v istem prevodu, marca 1938, Tokio (založba Risosha).

¹⁵ *Martin Heidegger: Kaj je metafizika?* (*Qu'est ce que le métaphysique?*) – Odlomki iz *Biti in časa* in predavanja o Hölderlinu. Prevedel, uvod in opombe napisal H. Corbin. Pariz 1938.

¹⁶ *Martin Heidegger: Hölderlin in bistvo pesništva* (Hölderlin und das Wesen der Dichtung). V: Das Innere Reich. December 1936. Kot samostojna publikacija: München 1937.

* Prevedeno iz: *Zur philosophischen Aktualität Heideggers*: Symposium der Alexander von Humboldt-Stiftung vom 24.–28. April in Bonn-Bad Godesberg. 2. zvezek: *Im Gespräch der Zeit*. Izdajatelj: Dietrich Papenfuss in Otto Pöggeler. Vittorio Klosterman, Frankfurt am Main, 1990, str. 27–39.
